

การรวานพุทธธรรมแก่น : วิธีทางแก่นโดยพระสงฆ์*

พระปลัดเสนทร์ ธรรมวโร*

นับเนื่องจากมหาวิทยาลัทยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ได้รับมอบหมายจากศูนย์อำนวยการปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะความยากจนจังหวัดเชียงใหม่ ในการดำเนินโครงการการรวานพุทธธรรมแก่น ด้วยมุ่งหมายจะฉนึกประสานพลังแห่งปัญญาทางพุทธธรรมจากองค์กรคณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อร่วมขับเคลื่อนการดำเนินงานการรวานแก่นของจังหวัด พร้อมกับความพยายามในการพัฒนาคนและสังคมให้มีลักษณะบูรณาการสอดคล้องระหว่างมิติทางจิตวิญญาณกับสภาพความจริงทางสังคมและเศรษฐกิจอย่างเป็นรูปธรรมให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของจังหวัดที่ว่า “นครแห่งชีวิตและความมั่งคั่ง”

โดยนัยนี้ มหาวิทยาลัทยฯ จึงได้จัดอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างพระวิทยากรกระบวนการพุทธธรรมเพื่อการแก้ไขปัญหาความยากจนขึ้น พร้อมทั้งได้ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการทดลองจัดการรวานพุทธธรรมสู่ชุมชนเพื่อแสวงหารูปธรรมในการแก้ไขปัญหาความยากจนโดยบทบาทของพระสงฆ์ ซึ่งพบว่า พระวิทยากรกระบวนการจำนวน ๔๔ รูปจากพื้นที่ ๒๔ อำเภอของจังหวัดเชียงใหม่ ได้ดำเนินกิจกรรมตามความถนัดและความสนใจ รวมทั้งเชื่อมประสานกับกิจกรรมเดิมที่ดำเนินงานอยู่ ประกอบด้วย ๔ ลักษณะ คือ

๑. การพยายามปลุกจิตสำนึกของประชาชนให้รู้จักเป้าหมายของชีวิตและสังคม โดยการเทศนาสั่งสอนอบรมศีลธรรมในโอกาสต่าง ๆ ซึ่งพระวิทยากรทุกรูปยึดเป็นกิจกรรมหลักด้วยเชื่อว่าเป็นกิจกรรมที่สามารถปฏิบัติโดยง่ายสอดคล้องกับวิถีปฏิบัติในการสื่อสารกับประชาชน รวมทั้งยังได้มีการรวมกลุ่มพระสงฆ์เพื่อให้คำแนะนำเกี่ยวกับการปฏิบัติตนในสภาพเศรษฐกิจปัจจุบัน เช่น กลุ่มพระสงฆ์ในอำเภอสันป่าตองที่พระศรีณัฐ เป็นแกนนำในจัดตั้งคลินิธรรมะขึ้น

* ผู้อำนวยการสำนักวิชาการ วิทยาเขตเชียงใหม่.

๑๖๔ รวบรวมบทความทางวิชาการ
เรื่อง “มหาจุฬาวិชาการ”

๒. การพยายามเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยการชักจูงให้มีการประชุมปรึกษาหารือ และหาทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นในชุมชน ด้วยเชื่อว่า การพบปะพูดคุยกันอยู่เสมอกันของประชาชนจะนำไปสู่สำนึกในการหน้าที่การมีส่วนร่วมในปัญหาดังกล่าวของตน ดังเช่น การดำเนินกิจกรรมลานน้ำชาแก้ไขปัญหาชุมชน วัดคลองลม อำเภอเวียงแหง ที่มีพระสมุห์ฐานีจิตวิริโย เป็นผู้สนับสนุนให้เกิดกิจกรรม

๓. การพยายามประยุกต์ความเชื่อและค่านิยมทางศาสนาของประชาชนเพื่อนำสู่การปฏิบัติ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมอย่างเป็นรูปธรรม เช่น การขจัดอบายมุข หรือการจัดกิจกรรมงานบุญแบบประหยัด หรือการดำเนินกิจกรรมสืบชะตาป่าเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรของพระอธิการเอนก แห่งวัดคลองศิลา

๔. การนำพุทธเศรษฐศาสตร์ในการดำเนินกิจกรรม เช่น การส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักประหยัดและเก็บออม การรวมกลุ่มเพื่อฝึกฝนงานอาชีพ การดำเนินโครงการเศรษฐกิจพอเพียง การส่งเสริมให้มีการใช้ปุ๋ยชีวภาพเพื่อลดต้นทุนด้านสารเคมี ฯลฯ ซึ่งปรากฏในการดำเนินงานของพระสมุห์วิเชียร แห่งวัดเจติย์แม่ครัว อำเภอสันทราย และพระครูโสภณธรรมานุวัตร อำเภอสารภี

ในส่วนจากรูปแบบของการดำเนินกิจกรรมประกอบด้วย ๒ แนวทางหลักคือ พระวิทยากรเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมด้วยตนเอง ซึ่งในลักษณะนี้เป็นการพัฒนาที่เน้นจุดเล็ก ๆ คือ หมู่บ้าน เน้นให้แต่ละชุมชนมองและแก้ไขปัญหาของตนด้วยความพยายามของตนให้มากที่สุด เน้นการค่อยเป็นค่อยไป และการที่พระวิทยากรกระบวนการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ โดยการทำหน้าที่วิทยากรร่วมขับเคลื่อนแก้ไขปัญหาความยากจนในกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งเป็นการทำงานในระดับกว้าง

ในที่นี้จึงใคร่ขอแนะนำเสนอแบบอย่างของความพยายามแก้ไขปัญหาความยากจนของพระ
วิทยากรกระบวนการ ได้แก่

พระครูสังวรสิทธิโชติ แห่งวัดบ้านขุน อำเภอฮอดซึ่งภายหลังการอบรมพระวิทยากร
กระบวนการแก้ไขปัญหาความยากจน ได้เกิดแนวคิดการประสานต่อยอดกิจกรรมการงดเหล้า
เผาบุหรี่ ซึ่งได้ดำเนินงานอยู่ก่อนจึงได้พาตัวแทนชาวบ้านจำนวนยี่สิบคนไปศึกษาดูงานเกี่ยวกับ
กลุ่มออมทรัพย์ของพระครูสมุห์หิวเขียวที่อำเภอสันทราย จากนั้นจึงร่วมกันตั้งกลุ่มออมทรัพย์
กองทุนนักบุญของเขา” ขึ้นและได้กำหนดเงื่อนไขว่า คนที่เป็นสมาชิกของกลุ่มจะต้องเลิกเหล้าบุหรี่
โดยทำการเปิดรับสมัครสมาชิกปีละ ๑ ครั้ง ไม่มีการกำหนดอายุของสมาชิกและจำนวนเงิน
ในการฝาก ทั้งนี้หากสมาชิกต้องการกู้เงินก็จะมีการค้าประกันในกลุ่ม โดยชำระค่าดอกเบี้ย
ให้แก่กลุ่มร้อยละ ๒ บาทต่อเดือน ซึ่งเงินที่ได้นี้ก็จะมีหมุนเวียนแบ่งปันแก่สมาชิกในกลุ่ม โดย
ได้เริ่มดำเนินการวันที่ ๕ ธันวาคม ด้วยเหตุผลว่า ต้องการวันที่สำคัญเพื่อเป็นจุดเริ่มต้นในการ
ปลุกเร้าให้เกิดการทำมาหากินร่วมกัน

ทั้งนี้ท่านได้ดำเนินกิจกรรมอย่างค่อยเป็นค่อยไปเน้นบูรณาการเชื่อมโยงในหลายลักษณะ
ดังเช่น ก่อนที่สมาชิกกลุ่มจะฝากเงินก็จะมีเณรในวัดทำหน้าที่คอยช่วยเหลือตรวจสอบเอกสารให้
จากนั้นจึงนำเงินไปฝากกับกรรมการของกลุ่ม ซึ่งการที่นำเอาสามเณรมาช่วยตรวจสอบเอกสาร
ก็เพื่อให้สามเณรเกิดการเรียนรู้การทำงานร่วมกับชุมชน หลังจากฝากเงินจะมีการประชุมร่วมกัน
ถึงกิจกรรมของกลุ่ม พร้อมทั้งท่านยังได้พยายามสร้างแรงจูงใจโดยการนำเอาสิ่งที่ได้รับจาก
การทำบุญของศรัทธาและเกินความจำเป็นสำหรับพระเณรในวัดมาใช้เป็นรางวัลในการจับสลาก
มอบให้แก่ผู้มาร่วมกิจกรรม ซึ่งลักษณะเช่นนี้ทำให้ชาวบ้านรู้สึกกระตือรือร้นในการเข้าร่วมกิจกรรม
รวมทั้งยังเกิดความตระหนักถึงคุณค่าของการออม และยังเสริมให้การลดละเลิกอบายมุขได้ผล
ดียิ่งขึ้น สำหรับแผนการในอนาคตเพื่อให้กลุ่มออมทรัพย์มีความเข้มแข็งยิ่งขึ้น จะมีการ
สรรหางบประมาณมาสนับสนุนเป็นสวัสดิการของกลุ่ม

๑๖๖ รวมบทความทางวิชาการ
เรื่อง “มหาจุฬาวិชาการ”

ในขณะที่ พระครูสิริศุภวัตร พรหมเสน ซึ่งเป็นพระวิปัสสนากรรมฐานและพระนักเทศน์ แห่งวัดบ้านโป่งอำเภอดอยเต่า ได้เริ่มงานจากการเทศนาอบรมแทรกสอดปัญหาความยากจน การออม และความขยันหมั่นเพียรอยู่เสมอ ต่อมาได้ประสานความร่วมมือกับกรมพัฒนา พัฒนาชุมชนอำเภอดอยเต่า ในการทำหน้าที่พระวิทยากรในโครงการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ ส่งเสริมการยกระดับรายได้ครัวเรือนยากจน โดยใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งพระครู สิริศุภวัตรได้พยายามแสวงหาเทคนิคการเทศนาให้ชาวบ้านได้เรียนรู้ธรรมะอย่างมีความสุข พร้อมกับก็พยายามดำรงตนเป็นแบบอย่าง นับจากเน้นการปลูกพืชสวนครัวปลอดสารพิษในวัด เพื่อให้พระเณรได้นำไปประกอบอาหาร หรือแจกจ่ายให้แก่ชาวบ้านมาทำบุญ

อีกทั้งยังได้พยายามประสานงานสร้างเครือข่ายการทำงานแก้ไขปัญหาความยากจน ร่วมกับพระสงฆ์ในเขตหมู่บ้านแปลง ๔ ด้วยการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ขึ้น ซึ่งอำเภอดอยเต่า ไม่เคยมีการตั้งกลุ่มออมทรัพย์ใด ๆ มาก่อนเลย สำหรับแนวคิดกลุ่มออมทรัพย์นี้ก็ได้ปรับ ประยุกต์จากหมู่บ้านอื่น หากแต่เน้นการออมเป็นหลักมากกว่าการกู้ยืม การดำเนินงานได้ผล นำพึงใจและคาดหวังว่า จะขยายผลสู่พื้นที่อื่น ๆ นับเป็นการทำงานในการแก้ไขปัญหา ความยากจนในระดับกว้างและเป็นการสร้างมิติการทำงานร่วมกันระหว่างพระสงฆ์กับหน่วยงาน ภาครัฐในการพัฒนาแก้ไขปัญหาความยากจนแบบบูรณาการ

ในขณะที่ พระครูศีลปัญญากร ซึ่งเป็นพระนักพัฒนา แห่งวัดคลองศิลา อำเภอดอยเต่า ท่านได้ดำเนินการแก้ไขปัญหาความยากจนโดยประสานกับกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากร ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ดำเนินงานอยู่เดิม โดยความเชื่อว่า หากมีการใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสม และเป็นธรรม ทุกคนมีโอกาสเข้าถึงและใช้ทรัพยากรจะช่วยให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ดังนั้น กิจกรรมจึงมุ่งเน้นการสร้างพลังปัญญาทางความคิดให้แก่ประชาชน ผ่านเวทีการเรียนรู้เพื่อ ระดมแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารการใช้ทรัพยากรเน้นการรวมกลุ่มของสมาชิกชุมชนในวัย

ต่าง ๆ เพื่อทำกิจกรรมที่ตนเองสนใจและสัมพันธ์กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งกายและจิต เช่น การรวมกลุ่มของเยาวชนเพื่อการเรียนรู้รักษาวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม การรวมกลุ่มของพ่อบ้านแม่บ้านเพื่อจัดการสิ่งแวดล้อมและการเงินโดยการทำบัญชีครัวเรือนเพื่อการวางแผนชีวิต ยกระดับรายได้ควบคุมค่าใช้จ่าย พร้อมทั้งได้สร้างเพื่อนให้แก่ชุมชนในลักษณะของกลุ่มเครือข่าย จนสามารถขยายผลสู่ระดับตำบลและอำเภอ

จะเห็นได้ว่า จากพื้นฐานความศรัทธาเคารพของชาวบ้าน ทำให้พระสงฆ์สามารถดำเนินกิจกรรมการพัฒนาทั้งทางวัตถุและจิตใจ ได้โดยง่ายเสียค่าใช้จ่ายน้อยและได้รับความร่วมมือจากชาวบ้าน หากแต่บทบาทเหล่านี้ยังจำกัดในบางพื้นที่ มีลักษณะต่างคนต่างทำ ไม่ประสานกันอย่างเป็นขบวนการหรือองค์กร อีกทั้งยังคงมีประเด็นคำถามว่า เรื่องความยากจนเกี่ยวกับเงินทอง พระสงฆ์จะสามารถช่วยเหลือได้เพียงใดอย่างไร ซึ่งคำตอบนี้คงมีอาจชี้ชัดว่า พระสงฆ์ควรทำอะไร เพราะคงต้องพิจารณาจากสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม หากแต่สิ่งสำคัญคือ ความตั้งใจอย่างมุ่งมั่นในการช่วยเหลืออนุเคราะห์ประชาชน บรรเทาใคร่เห็นศาสนิกชนมีความสุขสงบ

ฉะนั้น หากเปรียบชุมชนดังเช่นเรือ คงเป็นเสมือนเรือเล็กที่เคยวิ่งภายในคลองร่องน้ำ ท่ามกลางบรรยากาศที่รื่นรมย์ อบอุ่น เรียบง่าย ฟังพาดตนเองและเป็นไท แล้ววันหนึ่งได้ถูกดึง ชักชวน และบีบให้ต้องเข้าสู่ทะเลกว้าง ในยามที่คลื่นลมสงบทะเลราบเรียบ ก็ดูปลอดภัยไปร้ง ตื่นตา พาเพลินจนลืมตัว ครั้นเมื่อพายุโหม มรสุมกระหน่ำตามธรรมชาติของทะเล โดยไม่รู้ตัว ก็ต้องเผชิญกับคลื่นลมโหมกระหน่ำ ก็โคลงเคลง จะจมมิจมแท้ ด้วยขาดความชำนาญและประสบการณ์ จึงจำต้องเรียนรู้เพื่อปรับตัวให้ทรงตัวได้ ด้วยการปักหลักแข็งขึ้น และสู้ทนแม้จะถูกกระหน่ำจากทุกสารทิศ จนสามารถควบคุมสถานการณ์พิจารณาหาทางเลือกที่เหมาะสม

๑๖๘ รวมบทความทางวิชาการ
เรื่อง “มหาจุฬาวិชาการ”

ทั้งนี้พระสงฆ์ควรมึบทบาทสำคัญในการนำเอาหลักธรรมมาปรับประยุกต์ใช้เพื่อสร้างให้เกิดการเรียนรู้ ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม เพื่อให้เรือหรือชุมชนสามารถเล่นในทะเลหรือสังคมได้อย่างเหมาะสม เป็นสภาพมัชฌิมา ด้วยโยนิโสมนสิการ ที่เกิดจากการหยั่งรู้ทั้งชายและขวา ทั้งวัตถุนิยมและจิตนิยม เพื่อการดำรงอยู่ในสภาพเศรษฐกิจที่พอเพียงและวิถีชีวิตที่พออยู่พอกิน ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

